

CORRESPONDÈNCIA ENTRE
JAUME BOFILL I MATES
I JAUME BOFILL I FERRO

JAUME ENRIC ZAMORA I ESCALA

Els qui, ran d'una font montsenyenca, rebérem de la seva mà el vas amb l'aigua profunda de la seva pròpia llegenda, l'hem de passar a noves mans sense que se'n vessi una gota. I que, en el mite del cavaller Guerau de Liost, aquella font sigui com la d'Hipocrene en una cordial mitologia poètica, alhora selvàtica i símbol de perfecció.

Jaume Bofill i Ferro¹

DEL TENIS RELATIU

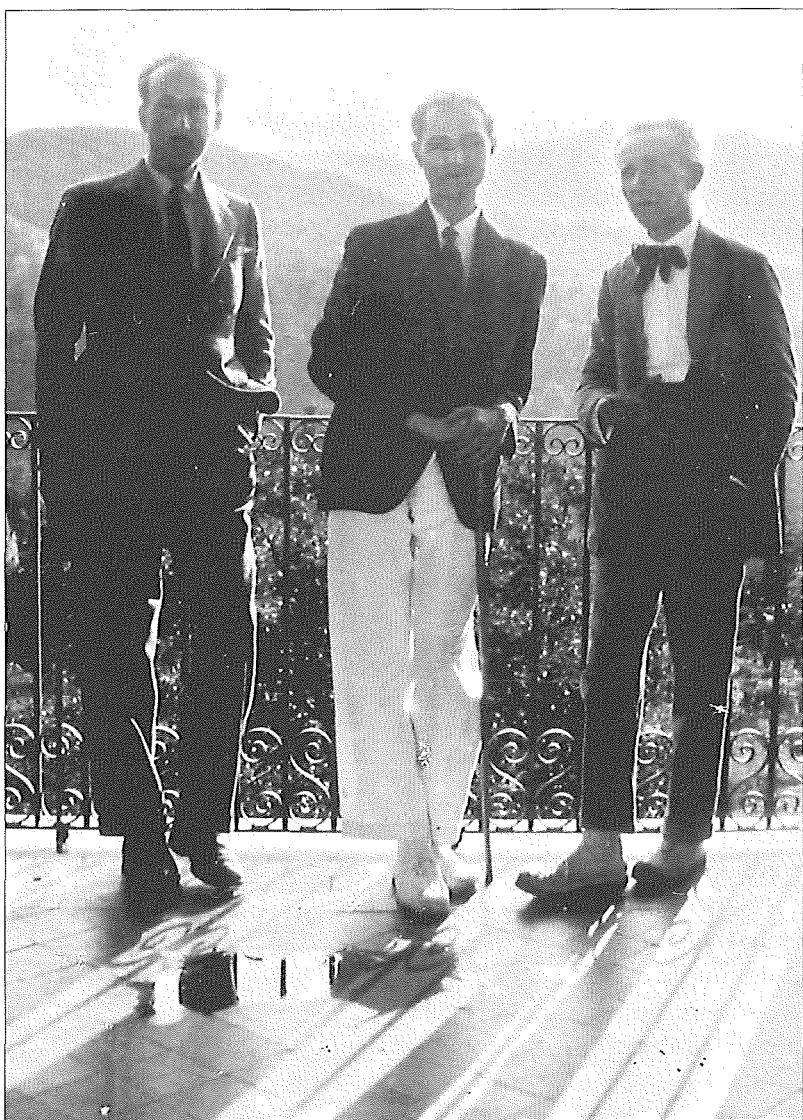
(A Jaume Bofill i Ferro)

En un relleix petit de la muntanya
el nostre camp de tennis hem plaçat:
mates d'avellaner li fan costat.
Vent que les mou, la xarxa estireganya.
Com que en el joc no som encara mestres,
les pilotes rodolen al pendís.
Després que n'hem perdudes cinc o sis,
per terra, enfellonits, llencem els estres.
Oh car amic, company de melangia!
He descobert, per esvair-la, un truc.
Tindrem al camp, en gabial de bruc,
de conillets porquins tota una cria.
Cada conill faria de pilota,
elàstic, resignat i cabdellat,
amb una rialleta, mig ganyota,
quan endevinaria que és llançat.
I cada volta que, amb jugada forta,
engegaríem la pilota lluny,
descabdellant-se i una mica torta,
per ella sola ens tornaria al puny.

Jaume Bofill i Mates²

1. BOFILL i FERRO, Jaume, "Pròleg" (1948), pàg. 30, en GUERAU DE LIOST, *Obra poètica completa*. Barcelona: Ed. Selecta, v. 32, 1983.

2. *Sàtira XLV*, GUERAU DE LIOST, *op. cit.*, pàg. 549-550.

FONS DOCUMENTAL JAUME BOFILL I FERRO

D'esquerra a dreta, Jaume Bofill i Ferro, Marià Manent i Jaume Bofill i Mates a la terrassa del mas de Rosquelles, setembre de 1932, Viladrau.

Aquestes dues dedicatòries ens permeten dibuixar l'objectiu d'aquest article: donar a conèixer la relació entre dos personatges que ocupen un lloc destacable en la història de la literatura catalana, en Jaume Bofill i Mates (1878-1933) i en Jaume Bofill i Ferro (1891-1968). És una relació de dos *hommes de lettres* pertanyents a la nissaga familiar dels Bofill que tenen com a doble denominador comú el poble de Viladrau al massís del Montseny i precisament el món de les lletres.

És veritat que en el moment de transcriure les seves cartes hem furgat en la intimitat dels nostres protagonistes. I de ben segur que ells mateixos no s'imaginaven en l'instant de redactar aquests documents que, al cap dels anys, serien objecte del nostre interès i estudi. Amb tot, aquí presentem la correspondència que s'ha conservat fins als nostres dies, gràcies als seus descendents, entre Jaume Bofill i Mates i Jaume Bofill i Ferro. Certament és una correspondència breu però alhora traspua una relació familiar franca, cordial i afectuosa. I encara que escassos, creiem interessant mostrar els mots i les frases dels mateixos autors i, alhora, destil·lar-ne una sèrie d'aspectes que ens faran coneixedors més propers de les seves trajectòries personals i professionals. És per això que ens hem decidit a endinsar-nos en la seva relació personal a través dels documents.

LA CORRESPONDÈNCIA

En total, presentem 20 documents que es distribueixen segons el seu emissor. En primer lloc, hem disposat de 14 cartes trameses per Jaume Bofill i Mates a Jaume Bofill i Ferro. Aquestes cartes pertanyen al fons documental de Jaume Bofill i Ferro dipositat a la fundació homònima. Un patrimoni documental fins aleshores desconegut que ha estat organitzat³ i l'estudi i la difusió del qual contribuïran precisament a redescobrir la personalitat i l'obra d'en Jaume Bofill i Ferro. En segon lloc, vam creure que seria interessant disposar també de les cartes enviades per Jaume Bofill i Ferro a Jaume Bofill i Mates. En aquest cas només n'hem localitzat sis, que es troben dipositades en el fons documental de Jaume Bofill i Mates, a la Biblioteca de Catalunya.

LES RELACIONS DE PARENTIU

La relació de parentiu entre els dos Bofill cal situar-la en un dens entramat familiar molt lligat a Viladrau. Els antecedents familiars provenen del matrimoni

3. Vegeu ZAMORA i ESCALA, Jaume Enric, "Tractament arxivístic del fons documental de Jaume Bofill i Ferro (1891-1968)", *Monografies del Montseny*, 15. Viladrau: Amics del Montseny, 2000, pàg. 179-190.

Mas Noguer en l'actualitat, Viladrau.

format per l'herbolari Jacint Bofill i Magdalena Salarich, pares entre altres fills de Jaume Bofill i Salarich, notable botànic del darrer terç del segle XVIII, els quals hem de situar al mas de ca l'Herbolari de Viladrau. Jaume Bofill es casà amb Francisca Valls; dels fills que van tenir, Jacint Bofill i Valls va obrir una farmàcia a Barcelona i el germà segon, Jaume Bofill i Valls, fou l'hereu del patrimoni familiar montsenyenc. A més, aquest incrementà el patrimoni en casar-se amb Margarita Noguer i Cortada, pubilla del mas Noguer de Viladrau.

4. MANENT, A. *En un replà del meu temps*. Barcelona: Proa, 1999, pàg. 38.

A més, disposem d'una carta de Josep Puig i Cadafalch adreçada a Eusebi Bofill amb el contingut següent:

"Joseph Puig y Cadafalch, Gran Via, 230. Sr. D. Eusebi Bofill, Apreciat amich: li envio la factura de la obra del mestre de casas aixi com una nota d'honoraris que he tantejat i falta de datos mes certs. Lo dilluns sino hi ha novetat anire junt ab lo Sr. Riera a Viladrau y mirarem d'arreglar los detalls que faltavan de l'edifici de V. Seu Aff. J. Puig y Cadafalch (signat). Barcelona 8 de juny 1901". Fons documental Jaume Bofill i Ferro. Fundació Jaume Bofill i Ferro. Viladrau.

5. A la llinda de la porta d'entrada del mas es pot llegir: "Ave Maria Purissima, Joaquim Bofill i Noguer, MDCCCLXXXVIII".

A partir d'aquí podem resseguir els avantpassats més directes dels nostres protagonistes. Jacint Bofill i Valls, entre altres fills, va tenir Jaume Bofill i Bassas i aquest, Eusebi Bofill i Bufill, que es casà amb Amèlia Ferro i Rabassa i fou pare de Jaume Bofill i Ferro. Eusebi Bofill va fer renovar arquitectònicament ca l'Herbolari per l'arquitecte Josep Puig i Cadafalch⁴. Jaume Bofill i Ferro va néixer el 1891 i va tenir dues germanes, Teresita i Paulita; es casà amb Núria Fornells i Sala l'abril de 1933 i i no va tenir descendència. Morí l'any 1968.

El mateix Jaume Bofill i Valls va tenir, entre altres fills, Joaquim Bofill i Noguer, que es casà amb Magdalena Matas i Baró: van ser pares de Jaume Bofill i Mates –cognom corregit a partir dels anys vint. Joaquim Bofill i Noguer comprà el mas de Rosquelles de Viladrau, en el qual va dur a terme considerables obres d'ampliació.⁵ Els anys vint, Jaume Bofill i Mates va redistribuir i dissenyar la decoració i el mobiliari del mas. Jaume Bofill i Mates va néixer el 1878 i va tenir tres germans: Joan, Francesc i Carlota. El 1907 es casà amb Margarida Bofill i Gallés, cosina germana seva, i tingueren tres fills: Jaume, Joaquim i Joan. L'any 1925 mor Margarida d'una septicèmia i el 1928 es torna a casar amb Montserrat de Quadras i Feliu, amb la qual va tenir tres fills: Josep, Pau i Montserrat. Mor l'abril de 1933.

Per tant, el parentiu entre ells dos era el següent: Jaume Bofill i Mates era oncle segon de Jaume Bofill i Ferro i, per tant, aquest era nebot segon del primer.⁶ Amb tot, a les cartes es tracten de cosins.

LES RELACIONS PERSONALS

A través dels testimonis documentals que a continuació podrem seguir, podem descobrir una relació de força confiança. Malgrat no comptar, com ja hem dit, amb una sèrie gaire llarga de correspondència i, a més, amb una discontinuïtat cronològica més aviat limitadora, els continguts expressats pels Bofill palesen un tracte familiar molt proper, afable i alhora exquisit. Al costat d'aspectes més superficials com la felicitació amb motiu de Sant Jaume, hi apareixen referències a intel·lectuals com en Josep Carner, n'Emili Vallès, en Narcís Masó, en Marià Manent, en Joan Alcover i també les referències familiars d'ambdós. Cal destacar algunes cartes que ens situen en la trajectòria professional de Bofill i Mates, com és el seu pas per l'administració de l'Hospital Clínic de Barcelona, alguna conferència destacable, el fort ritme de treball que impedeix anar a Viladrau, al mas familiar de Rosquelles. En l'aspecte personal, podem copsar la

6. Agraeixo la informació facilitada en aquest punt pel Sr. Eugeni Bofill i Bofill, nebot de Jaume Bofill i Mates.

mort de la dona de Bofill i Mates, el seu exili durant la dictadura de Primo de Rivera, l'aparició de la segona dona, el canvi de residència al barri de Sarrià i el desig de poder anar a Viladrau. En aquest àmbit personal, per part de Bofill i Ferro es fa sobretot palès el constant estat "escardalenc" de salut i la seva vida tan vinculada amb Viladrau, a la seva residència de ca l'Herbolari i al paisatge del Montseny.

El pròleg que dedica Bofill i Ferro a l'*Obra Poètica Completa* de Guerau de Liost (1948) es pot resumir en una anàlisi molt acurada i íntima de la seva personalitat i obra. Segons Bofill i Ferro, els tres mons d'evasió del seu oncle foren: en primer lloc, el de la poesia; en segon lloc, "la torre de vori de la seva llar, tant en la seva vida de fadrí, com en la seva vida conjugal, de pare de família, de més tard", i el tercer món "va descobrir-lo en la visió lluminosa, identificació de somni, i veritat, del seu país del Montseny". Del retrat tan minuciós i tan sentit que fa Bofill i Ferro del seu oncle veiem alhora unes fortes semblances amb ell. En paral·lel, Bofill i Ferro consagra la seva vida al món de les lletres i les arts. En aquest sentit, podem definir els dos Bofill com dos grans humanistes. El segon món d'evasió de Bofill i Mates creiem que també seria extrapolable al seu nebot, però en menor mesura. I el tercer món, que és el "país del Montseny", afirmariem que és el lloc natural i més preuat per a tots dos. Tanmateix, el tarannà més contemplatiu de Bofill i Ferro, una constant en tota la seva vida, restaria contrastat pel vital activisme polític, professional i poètic dels 55 anys viscuts per Bofill i Mates. Amb tot, els punts en comú mostren en les seves lletres una relació, com ja hem dit, d'un gran respecte i un gran afecte, amb una total sintonia.

Abans de presentar la transcripció, la distribució de les cartes de Jaume Bofill i Mates (JBM) i Jaume Bofill i Ferro (JBF) és la següent:

JBM ⇒ JBF	JBF ⇒ JBM
<i>Dates:</i>	<i>Dates:</i>
1. 24 de juliol de 1910	-
2. 14 de juny de 1911	-
3. 24 de juliol de 1911	-
4. 2 d'abril de 1914	-
	5. 24 de febrer de 1916
6. 24 de juliol del 1925	-
7. 4 de juliol de 1926	-
8. 21 de juliol de 1926	-
9. 31 de gener de 1928	-
	10. sense data
11. 15 de febrer de 1928	-
12. 17 de març de 1928	-
	13. 31 de març de 1928
14. 3 d'abril de 1928	-
15. 15 de maig de 1928	-
	16. 25 de juliol de 1928
17 i 18. sense data	19 i 20. sense data

En la transcripció hem respectat el textos originals dels autors; per tant, es tracta de la seva reproducció literal. S'hi han afegit notes amb la intenció de completar-ne informació i fer-los més entenedors.

1. CARTA DE JAUME BOFILL I MATES A JAUME BOFILL I FERRO

Jaume Bofill

Advocat

Santa Llúcia, 3 2. 2^a.- Barcelona⁷

Caríssim: te desitjo una diada de Sant Jaume plena de gracies y prosperitats. Te felicitem aixis mateix, la meva dona⁸ y son germà y germà meu, En Carles.

Per segona vegada En Carner⁹ m'ha fet caure en mancament a l'austeritat. Ahir passejarem en cotxe pel Passeig de Gràcia. Ens aturà n'Emili Vallès¹⁰ més xiroi, si cab, que mai, perque a les atractívoles gesticulacions ordinaries, s'hi afegia l'encant de la barba que per ser dissapte a'l vespre y per oblit d'encomenarla al rasurador

7. Segons Jordi Casassas "Malgrat no haver trobat el nom de Bofill en cap altre paper del Col·legi d'Advocats, alguna relació havia de tenir amb la citada entitat, ja que durant una llarga temporada va viure al tercer pis (?) de Ca l'Ardiaca, quan aquest edifici era el local del Col·legi." CASASSAS, J., *Jaume Bofill i Mates (1878-1933)*. Barcelona: Curial, 1980, pàg. 63.

Segons Albert Manent, "En casar-se, Jaume Bofill deixà la Barcelona dels menestrals, al carrer de Calders [...]. Bofill vivia al segon pis d'on avui hi ha l'Institut Municipal d'Història de Barcelona, al carrer de Santa Llúcia, número 3. Després hi va viure l'arxiver Agustí Duran i Sanpere –que fou nomenat per Bofill el 1917–. Llavors el noble edifici era estatge del Col·legi d'Advocats. Vivía modestament rodejat de Moréas, de Francis Jammes i de Leopardi". MANENT, A. *Jaume Bofill i Mates. L'home, el poeta, el polític*. Barcelona: Edicions 62, 1979, pàg. 21-22.

8. Es tractava de Margarida Bofill i Gallés, cosina germana de Jaume Bofill i Mates, amb amb la qual es casà el 22 de març de 1907, "després d'un llarguíssim prometatge, de vèncer dificultats familiars i d'assolir la dispensa papal (en un procés que arrenca de l'any 1903)". CASASSAS, *op. cit.*, pàg. 62. Tingueren tres fills: Jaume, Joaquim i Joan. Morí el 4 de juliol de 1925, de malaltia, "la qual va impulsar Bofill a un intimisme i un pietisme extraordinari i una intensa dedicació familiar". Aquest fet, junt amb la mort del seu pare el 9 de març de 1923, "van impulsar alhora Bofill a incrementar la seva producció literària i a intensificar la seva participació en el món religiós català". CASASSAS, *op. cit.*, pàg. 301.

brotava roja y errissada ab una procacitat inaudita.

Te desitjo un descans ple de poesia contemplativa y activa. Jo, esclau dels afers, soc forsat a renunciar-hi.¹¹

Salutacions per ta Sra Mare y per tes germanes Teresa y Paula.

T'abrassa teu af. cosí

Jaume

24 de juliol de 1910

9. Josep Carner i Puig-Oriol (Barcelona 1884 - Brussel·les 1970), escriptor. "L'amistat els uní ben d'hora, segurament els darrers temps universitaris o a través d'un amic lletraferit. [...] Carner introduí Guerau de Liost en els cenacles literaris, periodístics i, en darrer terme, polítics. [...] Molts estius Carner s'estava dies i dies, fins a convertir-se en un hoste que no se sabia quan marxaria, a Rosquelles, la casa pairal de Guerau. Entre col·lotges, excursions, lectures i platxèria, l'estada era motiu d'admiració i de divertiment per a Bofill i els seus, encara que Carner, irreprimible amb les seves trapelleries i el seu doll d'ironia abusava d'alguna plagasitat". MANENT, *op. cit.*, *Jaume Bofill i Mates...*, pàg. 36, 37, 39.

10. Emili Vallès i Vidal (Igualada, Anoia 1878 - Barcelona 1950), gramàtic. Llicenciat en Ciències Físico-químiques (1901), fou professor de l'Escola d'Arts i Oficis del districte V (més tard Escola Complementària d'Oficis Narcís Monturiol). Fou secretari-redactor de la Secció de Ciències de l'Institut d'Estudis Catalans, col·laborà en les Oficines Lexicogràfiques i fou professor de l'Extensió d'Ensenyament Tècnic. Des del 1916 fou també professor de gramàtica catalana a l'Escola Normal de Mestres. Més que un investigador, fou un bon divulgador de les doctrines gramaticals i lingüístiques de l'IEC. També fou crític musical.

11. Per Jaume Bofill i Mates, "el període 1902-3 fins al 1909-10 fou un moment d'*impasse*. [...] Alhora, és l'únic de la vida de Bofill en què aquest visqué amb alguna estretor econòmica: és el moment lògic de la seva consolidació professional, i la inestabilitat devia ser prou rellevant com perquè Bofill fes notar que havia de fer tantes feines que ni podia anar a Viladrau a passar l'estiu. I aquest punt no pot ésser passat per alt. La participació de Bofill en els beneficis de la botiga del pare i en els rendístics, derivats de les possessions de Viladrau, no devia ser gaire gran com perquè aquest se sentís ajudat per la 'fortuneta' dels Bofill". CASASSAS, *op. cit.*, pàg. 62.

2. CARTA DE JAUME BOFILL I MATES A JAUME BOFILL I FERRO

Administración del Hospital Clínico¹²

Estimat cosí Jaume:

el Dr. Carulla¹³ ha rebuda una carta de la teva Mamà recomenant l'admissió d'un malalt.

Per contestar definitivament necessitem saber quina malaltia pateix. Si's tracta d'un malalt agut, l'admeterem si hi teniu un gros interès perquè estem gairebé sense llits disponibles.

Per tant, pots enviar-me el diagnòstic veritat (per que devegades no ho son), o bé, si'l malalt pot caminar, dur-lo un dematí de dia feiner de 10 a 12 perquè els nostres metges de guarda el reconeixin.

Si's tracta d'un malalt crònic ens es impossible admetrel.

Ab moltes ganes el Dr. Carulla y jo de poder complaure la teva Mamà y ab recorts per ella y les teves germanes, t'abrassa teu afm cosí

Jaume

14 de juny de 1911

12. Jaume Bofill i Mates "va obtenir la primera feina estable en ingressar al cos de l'administració civil de l'estat. El 31 de maig de 1907 assolí la plaça d'administrador interí de l'Hospital Clínic de Barcelona, i passà a ocupar-la en propietat pel decret reial de l'1 de gener de l'any següent. Entre altres, al seu temps hi figuraren homes com Puig i Alfonso (a la presidència), el Dr. Solé i Batlle, el Dr. Oliver, Bertran i Coma, Capdevila, Casades, el Dr. Trias, Valentí Carulla i Margenat, etc.". CASASSAS, *op. cit.*, pàg. 63.

Segons Albert Manent, "Jaume Bofill, el 27 de juny de 1907, fou nomenat administrador de l'Hospital Clínic de Barcelona, amb un sou anual de 3.500 pessetes, suma que completà els seus ingressos familiars, comptant-hi el patrimoni propi i la quarta part del negoci del seu pare, un cop traspassat aquest. Fou ascendit el 1912, però el 1913, segurament per incompatibilitats amb el càrrec de regidor, demanà l'excedència del càrrec d'administrador, per bé que el 1915 fou nomenat secretari de presidència. La tasca de Bofill en aquesta institució fou escrupolosa i modèlica". MANENT, A., *op. cit.*, *Jaume Bofill i Mates...*, pàg. 21.

13. Valentí Carulla i Margenat (Sarrià, Barcelona 1864-1923), metge. Fou catedràtic i rector (1913-23) de la Universitat de Barcelona. A Viladrau hi té dedicada una plaça on hi ha una placa esculpida amb el seu bust en què es pot llegir "Plassa del Dr. Carulla", signada per D. Pradell el 1913 i ubicada en el mur de l'església de la Pietat que dóna a la plaça.

3. CARTA DE JAUME BOFILL I MATES A JAUME BOFILL I FERRO

Jaume Bofill
Advocat
Santa Llucia, 3 2. 2^a.- Barcelona

Sr. Dn. Jaume Bofill i Ferro
Viladrau

Estimat Jaume: Llargues y sempre noves felicitats ploguin sobre tu y'ls teus, singularment a la diada de demà. Superabundancia de gracia, d'inspiració, de benestar, te desitja teu affm

Jaume

24 de juliol de 1911

Penso ser a Viladrau a mitg agost. Espero poder fer, amb tu, algunes casseres.¹⁴

14. "Caceres delitoses. El Montseny, l'he reseguit amb els caçadors. De menut ja anava amb ells. Els portava el sarró, car l'escopeta no m'era permesa. Aprenia a estar a l'aguait a les parades. La primera escopeta me la donà el pare, als quinze anys. El fet que hagi anat amb caçadors no vol pas dir que jo fos, en aquest aspecte, gaire cosa. Al vol, no m'hi abellia. La cacera de la llebre em plaïa. Anàvem amb canilles nombroses i sorolloses, de tant en tant destres i ràpides en l'encalç. Aquell animaló, com l'home, es plau del corriol i de la carena. Sabent-ho, res més fàcil que posar-nos en llocs estratègics i esperar el moment. També caçàrem guineus. I en temps dels pares, hi havia llops a la muntanya, encara. Els gossos anaven protegits contra els seus ullals amb collars ferrissos. Però ja no queda un llop ni per remei d'ençà que foren emmetzinats. Ara, com a tantes bandes, s'hi ha fet de moda els porcs senglars". GUERAU DE LIOST, *Revista de Catalunya*, any IV, núm. 31, gener 1927, pàg. 25-33, en GARCÉS, T., *Cinc converses amb Joaquim Ruyra, Victor Català, Pompeu Fabra, Josep Carner, Guerau de Liost*. Barcelona: Curial, 1, 1985, pàg. 77-78.

15. Joventut Nacionalista de la Lliga.

16. "En la confluència de l'oratoria i la reivindicació lingüística, el protagonisme de Bofill va arribar al seu punt culminant en el transcurs de la sessió municipal del 22 de febrer de 1916, en què va defensar la llengua catalana com l'única forma d'expressió política i pública, no solament a l'ajuntament, sinó en totes les corporacions públiques, que considerava com l'expressió externa de la vida catalana". CASSASAS, *op. cit.*, pàg. 181.

4. CARTA DE JAUME BOFILL I MATES A JAUME BOFILL I FERRO

J. BOFILL Y MATAS
BARCELONA

2 d'abril de 1914

Estimat Jaume: ahir et vaig cercar inutilment al Concert Quaresmal de l'Orfeo.

Em convindrien referències confidencials del teu amic Pepe Martino, ja sien d'ordre moral, ja d'ordre professional, etc. etc.

Perdona que no passi a veure't jo mateix, però estic enfeinadíssim. Si venies dissabte a les 10 del vespre a la Joventut Nacionalista,¹⁵ en parlariem. Si no pots compareixer-hi, t'agrairé m'enviïs la resposta, el mes sincera i detallada possible, tan aviat com puguis.

Ton afm. cosi

Jaume

5. CARTA DE JAUME BOFILL I FERRO A JAUME BOFILL I MATES

Estimat Jaume: Un dia d'aquests volia venir a donar-te l'enhorabona pe'l naixement del teu infant, pero estic encara amb un xic de febre i amb el temps que fa no he osat ferho.

Are un altre motiu s'ajunta al primer: el teu admirable discurs a l'Ajuntament, segons m'han dit, tan inpecable de forma com fervent de patriotisme.¹⁶

Reb, doncs, la meva doble i sincera enhorabona.

Amb moltes salutacions a la Margarida i molts besos als teus infants, t'estreyn cordialment la mà:

Jaume Bofill i Ferro

Barcelona, 24-II-16

6. CARTA DE JAUME BOFILL I MATES A JAUME BOFILL I FERRO

J. BOFILL I MATES
BARCELONA

Estimat Jaume,

Molts records, tots els de Rosquelles,¹⁷ et desitgem un felicíssim dia del teu Sant. El teu cosí

Jaume

Respectuoses salutacions a Dna Amelia i records a Teresa i els amics i estadants de ca l'Herbolari.

24 de juliol del 1925

17. El mas de Rosquelles era la casa pairal de Bofill i Mates a Viladrau, provinent de la branca familiar paterna, originària de Viladrau, i fortament arrelada a l'àrea del Montseny. Jaume era l'hereu de quatre germans; el seguiren en Francesc, en Joan i la Carlota. Segons el mateix Bofill, "La casa dels meus és a la Serra de Rosquelles. El poble és a la vora, però amagat. En aquell indret fan ombra les alzines i els roures. Hi creixen els castanyers. Hi ha uns quants pins. Cap als cims, a muntanya, els faigs i els avets imperen". GUERAU DE LIOST, *op. cit. Revista de Catalunya*, gener 1927, pàg. 25-33, en GARCÉS, *op. cit.*, pàg. 76.

18. A més de la mort del pare (1923) i de la dona (1925) de Jaume Bofill i Mates, en l'aïllament bofillià cal fer referència de "l'episodi del seu exili a París des de l'inici de la dictadura de Primo de Rivera, per un temps indeterminat, que se situa entre els mesos de gener i març de 1924, exili que ens sembla bastant injustificat, però que es va produir com a mesura preventiva. Com a dada significativa, afegim que aquest exili no es va produir a Gènova, on encara residia Carner, ni a Ginebra, on un petit nucli d'Acció Catalana, amb Massó i Llorens, assajava, paral·lelament als esforços de Joan Estelrich, de precipitar la discussió del 'cas català' a la Societat de Nacions. Bofill s'instal·là en un hotelet del barri llatí parisenc amb Leandre Cervera i es dedicà a la fotografia, a passejar, a visitar pinacoteques i a estudiar qüestions d'art (la seva gran afició) i a llegir literatura d'avantguarda. Aquestes influències foren determinants de cara a la producció poètica d'aquest període". CASASSAS, *op. cit.*, pàg. 301-302. No obstant, cal considerar les dues cartes postals enviades per Bofill i Mates des de Davos (Suïssa).

7. CARTA DE JAUME BOFILL I MATES A JAUME BOFILL I FERRO

Davos, 4-VII-1926¹⁸

Estimat cosí:

Penso que ja devieu desesperar de rebre carta meva. eh? No home no, que encara m'en recordo de la gent de Barcelona. Però com que l'oncle Carles,¹⁹ demanant-me que escriguís a ells dues cartes per setmana (!) m'ha acaparat de tal manera el poc temps que em queda lliure que, verament, no sé pas com fer-m'ho per a escriure a tothom. Ja m'excusareu. He pensat també en donar records de part vostra al Sr. Masó (!)

Que us ha vingut a demanar en Ramonet del noguer,²⁰ la traducció d'una frase alemanya? Si no ho ha fet, parleu-ni, si us plau. Adeusiau. Records a la vostra mare i germana. Vostre cosí.

Jaume

Una cordial apretada de mans del vostre affm.

Narcís Masó²¹

(Postal: Im wunderschönen Sertigtal - J. Trauffer, Holzschnitzerei, Davos). (Adreçada al S. Bofill, Casa el Herbolario, Por Balaña, Barcelona (Catalogne) Viladrau)

19. "Els oncles de Bofill, la tia Carme i mossèn Carles, aquest darrer un capellà poc lletrat, bon caçador i 'potser una mica guerriller' –com l'ha caracteritzat Bofill i Ferro–, personificaven la presència de Viladrau al si de l'hermètica família. [...] L'ambient comerciant, muntanyenc, profundament religiós i tradicionalista, ordenat i equilibrat, que Bofill va mitificar els anys de la joventesa, renovat cada estiu a Viladrau, i que en definitiva explica la seva manca de contacte amb els moviments que omplen els darrers anys del segle XIX". CASASSAS, *op. cit.*, pàg. 40.

20. "Durant el segle XIX, la 'branca propietària' dels Bofill augmentà les possessions familiars, sobretot gràcies al matrimoni amb la pubilla del mas Noguer, uns altres propietaris de Viladrau, que posseïen un títol nobiliari per l'entroncament amb el llinatge muntanyenc dels Martí". CASASSAS, *op. cit.*, pàg. 38.

21. Narcís Masó i Valentí (Girona 1890-1953), pedagog. Germà de Rafael Masó i Valentí, arquitecte i escriptor. De formació autodidacta, inicià la seva activitat educativa a l'Escola Vallparadís de Terrassa. Col·laborà estretament amb Alexandre Galí a l'escola Montessori i a la Mútua Escolar Blanquerna. Exiliat durant la dictadura de Primo de Rivera, de tornada a Catalunya prengué part en la fundació dels Minyons de Muntanya i el 1935 fundà l'Escola S'Agaró. El 1936 fou empresonat i, un cop alliberat, exercí a Granollers. Durant el franquisme col·labora a Girona amb Acció Catòlica.

8. CARTA DE JAUME BOFILL I MATES A JAUME BOFILL I FERRO

Davos 21-VII-1926

Estimat cosí:

Ja veieu com vaig complint aquella promesa (que tampoc creieu) de recordar-me de vos i molt particularment quan s'acosta el dia del vostre sant, que us desitjo ben feliç.

Sé, per el pare, que varen venir a dinar a casa vostra, ell i la quitxalla; vejам si quan jo seré a Viladrau (aviat, si Deu vol) els torneu la visita a Rosquelles.

Records afectuosos a Da. Amèlia i a la Teresa, com també a en Manent.²²

Disposeu del vostre cosí

Jaume

Per molts anys ! Ben de tot cor

Narcís Masó

Jaume Bofill

P. Colliure

Davos-Platy

(Postal: Auf der Wiesener Alp- Im wunderschönen Sertigtal - J. Trauffer, Holzschnitzerei, Davos)

(Adreçada al S. Jaume Bofill i Ferro, Casa l'Herbolari, Viladrau, (par Barcelone) (Catalogne)

22. L'amistat entre Jaume Bofill i Ferro i Marià Manent s'inicià l'any 1919, motivada per interessos literaris comuns.

9. CARTA DE JAUME BOFILL I MATES A JAUME BOFILL I FERRO

J. BOFILL I MATES
BARCELONA

31 de gener de 1928

Estimat Jaume: em dol no poder-te escriure sovint, però passo una temporada abassegat de coses i a estones preocupat i tot.

Sé que estàs millor i que cada dia guanyes una mica. N'estic contentíssim i celebraré el dia que tu i el Montseny, tots dos amics meus entranyables, fareu les paus.

Estan enllestint les obres de la torre de Sarrià on hem de mudar-nos per tot el mes de març. L'altra cosa està en plena naturitat: vaig lliurar la бага-que plagué-, però en absoluta intimitat. Es pot dir que, de la nostra gent, només la veié la Carlota. Els nens estan contents i penso que es trobaran be amb Montserrat.²³

Desitjo que a la teva Mamà i a les teves germanes els probin els frets de Viladrau. Estaria be que el sacrifici que fan resultés en increment de la salut de tots. Et prego de saludar-les ben afectuosament de part meva.

Adeu. Però, avans, rep una abraçada del teu cosí

Jaume

23. Es tractava de Montserrat de Quadras i Feliu (Barcelona, 1897) amb qui es casà el 5 de març 1928, filla del baró de Quadras, sarrianenca, persona refinada i d'un fi sentit de l'humor. MANENT, *op. cit.*, pàg. 150.

10. CARTA DE JAUME BOFILL I FERRO A JAUME BOFILL I MATES

Estimat Jaume: Si bé no pas molt depressa, es evident que en aqueixes terres altes vaig recuperant la salut. No més tinc ja unes tres o quatre dècimes, però unes tals resquícies son una mica difícils de convencer de que fora agradable que es retiressin. Tot això vol dir que els meus motius d'agraïment amb el Montseny van augmentant, i que una pròxima reconciliació sembla gairebé inevitable.

Val a dir que hem ensopegat aquí dalt un temps meravellós; fa un sol primaveral, amb la muntanya encara una mica empolsinada de neu. A migdia la neu de Coll-Pregon llueix que encega.

Veig amb la satisfacció que pots imaginar com el teu *affaire* va progressant, i es va descapdellant normalment. Comprenc, però, perfectament, que estàs en un període de molta agitació i molta feina, si bé una mena de feina tota amarada d'encís. Em dius també que has llogat una torre a Sarrià. Jo ja m'imagino el vostre futur home reflectint l'elegància i el bon gust de vosaltres dos.

Els de casa m'encarreguen us saludi a tots molt afectuosament.

Adeu, Jaume, els meus millors records als teus fills, i tu rep tot l'afecte del teu cosí.

Jaume

[sense data]

[Resposta de la carta núm. 9: 31 de gener de 1928]

11. CARTA DE JAUME BOFILL I MATES A JAUME BOFILL I FERRO

J. BOFILL I MATES
BARCELONA

15 de febrer de 1928

Estimat Jaume: em plau la imminència de la teva reconciliació amb el Montseny. No em sabia avenir a veure-us distanciats. A l'estiu -ja no remot- haurem de celebrar-la copiosament: berenars, Himne de la coca,²⁴ lectures, deports... Si es possible fer-hi coincidir la caiguda del Directori,²⁵ millor.

No cal dir que prometo col·laborar activament a tots els actes i penso que Montserrat serà orgullosa de fer-m'hi costat. Compto que la teva germana Paula hi serà, també.

Decididament el mes entrant faré tots els canvis previstos: d'estat, d'estatge... En Carner m'ha escrit que no podrà ser a la cerimònia.

24. Segons el Sr. Eugeni Bofill i Bofill, l'*Himne de la Coca* prové d'uns Jocs Florals celebrats a Viladrau que va guanyar en Josep Carner. Aquest himne es basava en la cançó popular *Un pobre pagès tenia una filla...* i la lletra d'en Carner era la següent:

Tres coses hi ha al món
que alegren l'estada,
donzelles, diners
i coca ensucrada.

Tra, la, la, la, la, la, vull coca, vull coca,
tra, la, la, la, la, la, sortós qui n'haurà.

Sucret llaminer
que es fon a la boca,
pa menja el vassall
el rei menja coca.

Tra, la, la, la, la, la, vull coca, vull coca,
tra, la, la, la, la, la, sortós qui n'haurà.

Del dol i l'afany
la coca ens revenja,
quan coca mengem
ja sembla diumenge.

Tra, la, la, la, la, la, vull coca, vull coca,
tra, la, la, la, la, la, sortós qui n'haurà.

Avui m'han dit a Can Maragall²⁶ que l'altre dia havien acabat els llibres de Sàtires,²⁷ i que a Catalonia –que son els dipositaris- no els en pogueren facilitar més.

Gràcies de les teves ratlles. Salutacions de part de tots els de casa per a Dna. Amelia –que tan afectuosa es sempre amb nosaltres- i per a Teresa i Paula. Deixo a la teva discreció –segons tindràs ganes o no de sentir un discurs- donar records de part meva a En Joan Cantal.

Adeu.

Jaume

25. Dictadura de Primo de Rivera.

26. Sala Parés.

27. "A la darrerria del 1927 l'efímera col·lecció de la 'Revista de Poesia' li publicà un volum de gairebé dues-centes planes: Sàtires". MANENT, *op. cit.*, *Jaume Bofill i Mates...*, pàg. 155.

28. Probablement fou el lloc escollit per al viatge de les segones noces.

Ca l'Herbolari en l'actualitat, Viladrau.

12. CARTA DE JAUME BOFILL I MATES A JAUME BOFILL I FERRO

Hyères²⁸

17 de març de 1928

Estimat Jaume: avans de deixar aquest delitós sojorn, em plau escriure't aquesta postal per a reiterar-te els meus desitjos de que t'acavis de refer i per a pregar-te que saludis Dna. Amelia i tots els teus, en nom de Montserrat i del teu affm cosí.

Jaume

(Postal: 4.- Hyères.- L'église Saint-Paul et la vieille ville)
(Adreçada a Sr. Jaume Bofill i Ferro, Cal Herbolari, Balenyà, Viladrau, Par Barcelone)

13. CARTA DE JAUME BOFILL I FERRO A JAUME BOFILL I MATES

A ca l'Herbolari

31-III-1928

Estimat cosí: He rebut una postal teva desde Hyères, que amb la seva sobrietat escaient, m'anunciava entre ratlles l'assoliment del teu ideal. El sapiguerte ara ja acompanyat per una companya, que el fet que tu l'hagis escullida per esposa, i les referències que a hom arriben, la fan creure ben i ben mereixedora de ser-ho, m'es un motiu de joia i satisfacció. I com que ja se que ets a Barcelona de retorn del teu viatge, m'apresso a enviar-vos, a Montserrat que ja honora la nostra família, i a tu, la més cordial enhorabona en nom propi i el de tots els de casa.

La meva reconciliació amb el Montseny, es celebrarà aquest estiu, si Deu vol que estiga una mica bo. No hi mancarà l'imprescindible himne de la coca. Però, sens dubte, el major alicient per nosaltres serà que ens hi feu companyia.

Aquests darrers dies han sigut aquí dalt de veritable angúnia. La meva germana Paula ha tingut una grip molt forta, amb símptomes de bronco-neumonia, que ens va alarmar molt. Sortosament tot ha passat, i ara ja es troba en franca convalescència.

Amb els millors records de tots nosaltres per a tothom de casa teva, especialment per la nova cosina Montserrat, t'envia la més efusiva abraçada que mai t'hagi tramés:

Jaume

Ca l'Herbolari en l'actualitat, Viladrau.

14. CARTA DE JAUME BOFILL I MATES A JAUME BOFILL I FERRO

J. BOFILL I MATES
BARCELONA

3 d'abril de 1928

Estimat Jaume: a casa de la Carlota vaig saber la malaltia de la Paula i volia escriure't. La teva gentilíssima lletra ha arribat avans que ho fes i m'ha dut la nova agradosa de que la teva germana es troba ja en franca convalescència. Ho celebrem tots i ens associem a la vostra joia com dies enrera, adhuc sense dir-vos-ho, participarem de les vostres inquietuts.

També celebrem els teus auguris per l'estiu i compta amb nosaltres per a ajudar-vos a entonar l'himne de la coca i -naturalment- per a ajudar-vos, també, a menjar la coca. Espero, de més a més, que enguany podràs venir amb la Paula a Rosquelles, a dinar amb nosaltres i a ensenyar-li els canvis.

Fa pocs dies que som al nou estatge: carrer de Margenat, 20, torre, Sarrià. Et prego de oferir-lo de part nostra a la teva Mamà i a tots els teus. Ho tenim encara sino tot, en gran part, per arreglar, però a poc a poc es dibuixen alguns indrets confortables, alguns d'ells per iniciativa de Montserrat. Això fa que no em vagui, encara, per escriure't tan sovint com voldria.

La meva dona agraeix la teva enhorabona i les vostres salutacions i puc anticipar-vos a tu i als teus, que us te, fa temps, simpàtic i no forçat afecte. Juntament amb mi et tramet records de casa nostra i et prega de saludar ben afectuosament Dona Amelia i les nostres estimades cosines Teresa i Paula.

Adeu. El teu cosí

Jaume

*Casa del carrer de Margenat, núm. 20, en
l'actualitat, Sarrià- Barcelona.*

JAUME ZAMORA

15. CARTA DE JAUME BOFILL I MATES A JAUME BOFILL I FERRO

J. BOFILL I MATES
BARCELONA

15 de maig de 1928

Estimat Jaume: en nom de Montserrat et dono gracies de la felicitació que per a ella em trameteres oportunament. Jo també te n'estic agraït.

Celebrem que la teva germana Paula es refés tan de pressa. Ara ens cal només desitjar que tu puguis imitar-la. Malgrat les vel·leïtats del canvi d'estació, cada dia s'afermarà més el bon temps i el nostre Montseny farà més goig. Ell, paternalment, acavarà la bona obra de tornar-te la plenitud de les teves forces i del teu benestar. Si nosaltres, en ser allà dalt, podem coadjuvar-hi, contents de fer d'escolans de tan bondadós patriarca.

No hem acavat les tasques d'habilitació de la torre, però la planta baixa està casi enllestida. Les dues habitacions destinades a despatx meu han quedat be, després d'augmentar el nombre de llibreries. Em plaurà que ho vegis. En canvi aquest curs no he fet cap obra a Rosquelles i gràcies a Deu.

M'han dit si vindrà En Carner aviat, pero no se res directament per ell.

Amb Atenes²⁹ hem fet ja la liquidació final de l'edició de les *Sàtires*.

Saluda ben afectuosament de part nostra la teva Mamà i les teves germanes i, ara que ja deus poder-te arriscar a ser una mica sotraquejat, rep una cordial abraçada del teu cosí.

Jaume

29. "El 8 d'octubre de 1920 Roset, Arquer i Manent havien fundat Atenas A.G. (arts gràfiques) per fer, sobretot, llibretes i impresos de la Caixa. [...] Atenas A.G. s'engrescà a convertir-se també en editorial. [...] La impremta era situada primer al carrer d'Enric Granados. [...] Després es traslladà a Provença 157. I finalment a Escorial 135. [...] La impremta edità *Sàtires* de 'Guerau de Liost' [...]. Atenas A.G. era típicament noucentista per l'estil, la tipografia, les edicions, etc.". MANENT, A. *Marià Manent. Biografia íntima i literària*. Barcelona: Planeta, 1995, pàg. 101-102.

Mas de Rosquelles en l'actualitat, Viladrau.

16. CARTA DE JAUME BOFILL I FERRO A JAUME BOFILL I MATES

A ca l'Herbolari

25-VII-1928

Benvolgut Jaume: Acabo de rebre la teva amable lletra, i agraeixo en tot el que es mereix la teva felicitació tan afectuosa.

Jo també us envio, a tu i al teu fill Jaume, la meva i la de tots els de casa. Que San Jaume, heroic com cap més per haver acceptat el difícil paper de patró d'Espanya, us envii totes les més desitjables benaurances.

Jo, gràcies a Deu, vaig millorant, i no'm desdic de fervors, més endavant però, una visita a Rosquelles.

Agraeixo molt també les paraules amables que la Carlota i l'Eugeni afegeixen a la teva lletra. Donels-hi les gràcies en nom meu.

Amb els millors records vostres per a tots vosaltres, rep tot l'afecte del teu cosí.

Jaume

17. CARTA DE JAUME BOFILL I MATES A JAUME BOFILL I FERRO

Amic Jaume: demà, divendres anirem al Gorch Negre.³⁰
Si hi volem venir, procureu ser a casa a un quart de quatre en punt.
Recorts,
Ton affm. cosí

Jaume

Rosquelles - 18 d'agost [sense any]

18. CARTA DE JAUME BOFILL I MATES A JAUME BOFILL I FERRO

Jaume Bofill
Advocat

Santa Lluïa, 3, 2. 2^a - Barcelona

Estimat Jaume: demà, dimecres, a les 8 del vespre, varis amics obsequiarem ab un sopar a D. Joan Alcover.³¹ Preu del cobert: 10 ptes.

Molt ens plaurà a tots que hi compareixis.

Penso que serà a la Maison Dorée pero avans anirem al Hôtel Colon³² a cercar l'honorat.

Bo fora que't deixessis veure demà pel Passeig de Gràcia, un moment. Aleshores t'enteriem definitivament del projecte.

Recorts afectuosos per ta Sra. Mamà per tes germanes y per tu, de ma dona y de teu cosí.

Jaume

18 de maig [sense any]

30. "El més interessant del Montseny és la varietat prodigiosa dels seus aspectes. Passa del gerd al tràgic. Recordeu el Gorg Negre, amb les seves alzines rebordornides, i compareu-lo amb els camins idíl·lics que pugen cap a Coll Pregon". GUERAU DE LIOST, *Revista de Catalunya*, gener 1927, pàg. 25-33, en GARCÉS, *op. cit.*, pàg. 77.

31. Joan Alcover i Maspons (Palma de Mallorca 1854-1926), poeta, assagista i polític. Segons Bofill, "Catalunya, que tingué, en passades centúries, oradors com el Cardenal Margarit i Sant Vicent Ferrer, ha conegut en els temps d'ara la fina eloqüència d'un Joan Alcover, per exemple". GUERAU DE LIOST, *Revista de Catalunya*, gener 1927, pàg. 25-33, en GARCÉS, *op. cit.*, pàg. 80.

32. Segons una informació facilitada pel Sr. Albert Manent, l'Hôtel Colon fou el lloc de tertúlia dels intel·lectuals de la Renaixença mentre que la Maison Dorée ho fou dels noucentistes.

19. CARTA DE JAUME BOFILL I FERRO A JAUME BOFILL I MATES

ATENEO BARCELONES
APARTADO DE CORREOS 97

Estimat Jaume: Vàrem anar a escoltar la teva conferència (tot-hom del carrer Crayvinckel 24 gairebé en corporació) i vaig trobar-la admirable, un dels teus millors discursos.³³

Et felicito, i celebro la teva actitud política, que trobo molt encertada. La situació política no pot ésser sempre la mateixa, ja que no és mai un valor absolut, sinó relatiu, els punts de referència canvien constantment de lloc.

En fi, ja vindrem un dia a veure't (amb en Manent) i parlarem de totes aqueixes coses.

Els meus millors records a tots vosaltres.

Et saluda carinyosament:

Jaume Bofill i Ferro

[sense data]

20. CARTA DE JAUME BOFILL I FERRO A JAUME BOFILL I MATES

ATENEO BARCELONES
APARTADO DE CORREOS 97

Estimat Jaume: Tadjunto la nota sobre la Historia de l'Art de la Propilaen-Verlag.³⁴

Seria molt interessant que la Biblioteca de Catalunya³⁵ l'adquirís, puix crec que es una obra de consulta essencial.

A veure si pots fer-hi quelcom. Afectuosos records.

Jaume Bofill i Ferro

[sense data]

33. Aquest discurs sembla que pot fer referència al que pronuncià el 14 de febrer de 1933 a la Sala Mozart de Barcelona: "Per la nova estructuració política catalana". Bofill reingressà a la Lliga Catalana. MANENT, *op.cit.*, *Jaume Bofill...*, pàg. 185.

34. "Bofill i Ferro era sobretot un assagista que sabia relacionar totes les arts amb la lírica, descobrir-ne les secretes correspondències i fou també un especialista en literatura comparada. Crític humanista, havia aprofundit els estudis d'història, art i de filosofia. I era un expert en botànica". MANENT, *op. cit.*, *En un replà...*, pàg. 42-43.

35. Bofill i Mates col·laborà en la posada en marxa de la Biblioteca de Catalunya. CASASSAS, *op. cit.*, pàg. 192.

BIBLIOGRAFIA

CASASSAS, J., *Jaume Bofill i Mates (1878-1933)*. Barcelona: Curial, 1980.

GARCÉS, T., *Cinc converses amb Joaquim Ruyra, Victor Català, Pompeu Fabra, Josep Carner, Guerau de Liost*. Barcelona: Curial, 1, 1985,

GUERAU DE LIOST, *Obra poètica completa*. Barcelona: Ed. Selecta, v. 32, 1983.

MANENT, A., *Jaume Bofill i Mates. L'home, el poeta, el polític*. Barcelona: Edicions 62, 1979.

MANENT, A., *Marià Manent. Biografia íntima i literària*. Barcelona: Planeta, 1995.

MANENT, A., "Jaume Bofill i Ferro, retrat d'un crític humanista, senyor del Montseny", *En un replà del meu temps*. Barcelona: Proa, 1999, pàg. 37-43.

ZAMORA, J.E., "Tractament arxivístic del fons documental de Jaume Bofill i Ferro (1891-1968)", *Monografies del Montseny*, 15. Viladrau: Amics del Montseny, 2000, pàg. 179-190.